

PRÒLEG

JOSEP VALLVERDÚ, EL CONTISTA RETROBAT

LES VEUS DEL PELEGRÍ

L'abril de 2007 va aparèixer publicat, a Lleida i en esplèndida edició de la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs (amb encertat pròleg d'Eva Esteve i suggerent coberta d'Anselm Ros), el llibre segurament més especial i singular de la trajectòria de Josep Vallverdú: *Pelegrí dels Mots*, que duu l'il·luminador subtítol de *Viatge pels meus llibres*. És un volum que es va anar covant a poc a poc, un ambició repte personal de lenta factura i maduració (els primers vestigis del qual els podem trobar en el fullet *L'espill del prestatge*, datat l'any 1983 i publicat per Òmnium Cultural), i que va veure la llum un cop l'autor havia materialitzat alguns dels seus projectes literaris més sòlids, com la publicació de la "Biblioteca Vallverdú" (1995-2001), o l'edició dels seus excel·lents llibres de memòries: *Vagó de tercera* (1996), *Garbinada i Ponent* (1998) i *Desmudat i a les golfes* (2000), i després que l'autor hagués obtingut no sé si tots els honors merescuts, però sí algunes de les distincions més importants que el país pot oferir, com el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (2000) i el doctorat Honoris Causa per la Universitat de Lleida (2004).

El temps, que tot ho cou i tot ho enrasa, dirà en el seu moment el lloc precís que ocupa aquest llibre dins el vastíssim conjunt de treballs (novel·les, narra-

cions, assajos, conferències, teatre, articles, pròlegs,...) del mestre, però m'avanço a dir que, al meu entendre, *Pelegrí dels Mots* és una obra que cal considerar cabdal i de referència obligada, no només perquè l'autor hi fa general anàlisi i concret estat de la qüestió de tota la seva extensa i vària bibliografia, sinó sobretot perquè el volum marca un punt d'inflexió decisiu, una mena de punt i a part personal i creatiu.

Pelegrí dels Mots actua com a magnífic corol·lari de tota una vida dedicada a la literatura i és, alhora, crònica —i justificació— intel·lectual i creativa de l'escriptor Vallverdú (persona i personatge) i, per extensió i inevitablement, personalíssim testimoni també d'un temps (quasi un segle) i d'un país i la seva cultura (amb esment de fets, avatars i protagonistes).

De fet, els dos llibres apareguts amb posterioritat a *Pelegrí dels Mots*, també del 2007, *El testament de John Silver* (La Galera, 2007) i *Quasi nou llunes* (IEI, 2007), tot i ser escrits més o menys contemporàniament a aquell, penso que ja es poden situar en la nova etapa que *Pelegrí dels Mots* inaugura. Una etapa que, a grans trets, es caracteritza sobretot per un cert alliberament personal, en les formes, en el to i en el fons, per la recuperació (revisada) de materials esparsos, antics i moderns, i per una certa reconciliació literària amb el públic adult (tradicionalment distant i poc generós) i amb alguns gèneres que l'autor havia assajat només esporàdicament i que ara reprèn sense complexos i amb confiada escriptura, fluida i segura, contundent i afinada com mai. Serveixin com a exemple d'això que estic dient, sobretot, el ja citat dietari *Quasi nou llunes*, magníficament prologat per Miquel Viladegut, l'opuscle de versos publicat en el marc de les Ponentades (Mahalta, 2007) i el llibre que aquí presentem.

Per a aquest any 2008, el dels 85 anys pletòrics i activíssims de l'escriptor, Josep Vallverdú donarà al públic, si no vaig errat, un total de quatre llibres de caire ben diferent, però que, ben mirat, són prou representatius, cadascun d'ells, del nou tombant que esmentava i dels diferents àmbits de la creació literària que el mestre ha conreat al llarg dels seus ja cinquanta anys de dedicació constant i tenaç a l'escriptura.

El primer volum és *Xau, el gos naufrag* (La Galera, 2008), un llibre obligat, com si diguéssim, perquè es tracta d'una bella història, amb protagonista caní i de factura epicorobinsoniana, que és tota ella un deute amb la història (quarantè aniversari del naixement de Rovelló) i, doncs, un homenatge personal al personatge (i als seus lectors?) literari més universal de la galàxia ficcional del Vallverdú més autèntic i reconegut, l'escriptor per a joves i infants. El segon volum, *Viatge al segle xx* (IEI, 2008), prologat pel professor Albert Turull, és un aplec d'algunes de les conferències més significatives pronunciades per l'escriptor en els darrers anys (i és el tercer volum d'aquesta mena que Vallverdú publica). El tercer llibre, *Finestres i spill*, amb pròleg i edició de Carme Calderó i Joan Cornudella, serà una antologia d'articles selectes de l'autor, és una iniciativa que ha anat a càrrec dels actius aplegats al voltant de la joveníssima i dinàmica editorial Fonoll, de Juneda. Finalment, el quart i darrer llibre, *La germana de la núvia i altres relats* (Pagès, 2008), és aquest que tu, lector, et disposes ara a llegir.

EL LLIBRE QUE TENS A LES MANS...

La germana de la núvia i altres relats és, estrictament, el quart recull de narracions que Vallverdú publica en tots els seus anys d'escriptor. No és un nombre gaire significatiu, ben mirat, i menys en un autor tan prolífic,

però la veritat és que el mateix Vallverdú ha reconegut sempre que el conte no és ni de molt el seu gènere preferit. S'hi sent, com si diguéssim, encotillat. Ell demana més espai, més amplitud, i és per això que té més tirada cap a la novel·la. Amb la prosa de ficció breu, doncs, li passa ben bé el contrari que amb l'assaig.

El primer llibre de relats que Vallverdú dóna al públic és certament molt antic i se situa de fet en els mateixos orígens de la seva aventura literària. Es tracta del llibre *Festa Major* (Santiago Albertí, 1960), que recull set contes d'un conjunt que Vallverdú havia escrit i presentat, sense èxit, al premi Víctor Català de 1959. A aqueix llibre el va seguir encara l'inèdit *Peripècies*, que va quedar finalista del premi Víctor Català de 1963. És molt possible que aquests primers desencisos literaris i el poc interès editorial i lector per la narrativa breu en aquella època, amb el complement positiu de l'èxit de *Trampa sota les aigües* (Premi Joaquim Ruyra de 1963) i *Rovelló* (Premi Folch i Torres 1968), fossin factors que actuessin en contra de la continuïtat contística dels nostre autor. Sigui com vulgui, no serà fins al 1987 que Vallverdú tornarà a donar a estampa un nou llibre de relats. De fet, aquest any en publicarà dos: *La festa i la ganyota* (Llibres del Mall, 1987), que és de fet una versió ampliada (amb tres contes *pastiches*: una mena de *divertimento* literari) del recull de 1960, i *Ara mateix eren aquí* (Dilagro, 1987), publicat com a número 100 de l'editorial lleidatana i que inclou set contes (algun provinent de *Peripècies*) de tombant quasi caldersià i on, doncs, la realitat i el sobrenatural es confonen i s'imbriquen. I després, res: un silenci de més de vint anys.

Feliçment, però, el silenci s'ha trencat. I s'ha trencat precisament en aquest any de celebració, cinquanta anys després de la seva estrena literària, justament com a contista.

Fa uns pocs anys, Isidor Cònsul es lamentava, en un article sobre el Vallverdú autor per a adults, del fet que l'escriptor hagués abandonat la seva faceta de contista i aprofitava alhora per reivindicar la seva prosa. Deia, concretament, que els seus relats eren "històries en cru, sense comentaris marginals, situacions narratives intrigants i insòlites que dibuixen les paradoxes i contradiccions de la condició humana." L'opinió del crític, com no podia ser d'altra manera, era encertada i justa, i continua sent vàlida per a *La germana de la núvia i altres relats* tal i com ho era per als reculls anteriors.

De fet, mirada globalment, la narrativa breu de Vallverdú té un caràcter prou unitari, tant pel que fa al plantejament de les distintes situacions que els contes proposen, com pel que fa al seu desenvolupament. Aquest fet, pot ser conseqüència, naturalment, dels referents literaris sobre què Vallverdú basteix la seva narrativa (Hemingway, London, Somerset Maugham, Steinbeck,...), però sobretot de la seva concepció del relat: "Jo desitjo que a les meves narracions, com passa a les sessions de cinema de les tardes, "hi passin coses". De fet, alguns dels meus relats semblen esbossos de novel·la o de guió. Hi ha literatura, ben entès, però servida per la peripècia de la natura humana, allò de la carn i la sang."

La germana de la núvia i altres relats inclou un total de 13 narracions, o *nouvelles*, d'extensió més aviat breu (entre deu i vint folis) i amanides amb "realisme, acció i un cert enjòlit". Els contes no presenten cap agrupació explícita, però és evident que s'hi pot entreveure quatre seccions diferents. La primera secció, la conformen els cinc primers relats que, com el mateix autor indica en la nota liminar, són tots narrats pel personatge Bastos, creat per Vallverdú en el llibre juvenil *Una quarta a borbord* (La Galera, 1995) i que, doncs, mantenen una unitat

de to i d'ambient malgrat la seva diversitat temàtica. La segona secció està formada pels quatre contes següents (“La serp”, “De disseny”, La Reina del llac”, “Les Quatre i cinc” i “La bona obra”), molt diferents entre ells, però ambientats tots en l'època contemporània i caracteritzats per un ús molt precís del llenguatge, adequat tothora a la situació i als personatges. Són aquests uns contes situats a la ratlla del guionatge i en els quals el diàleg hi té clara preeminència. “La Reina del llac” és un conte construït a partir d'una notícia periodística i “Les quatre i cinc”, del qual ens diu l'autor que fou inicialment un argument realitzat en DVD el 2007, és en realitat una reescriptura del conte que, amb el mateix títol, ja havia estat publicat al recull *Ara mateix eren aquí*. És molt interessant, en aquest sentit, de col·lacionar les dues versions d'aquest conte per tal de fer-se una idea del procés evolutiu (efectista, sintètic i depuratiu) que ha seguit l'escriptura de Vallverdú en aquests darrers anys. La tercera secció, la conformen dos contes (“Germans” i “Expedient de trasllat”) que tenen com a teló de fons la guerra i la immediata postguerra, respectivament, i que ens enfronten, de forma directa i gens sentimental, a la misèria de les raons i dels sentiments humans. El darrer conte del recull, “Grida”, té un caire totalment diferent a la resta i és, en aquest sentit, prou independent. Gira al voltant del tema de la creació literària i de l'ofici d'escriure i retrata subtilment i suscintament alguns dels fantasmes i mites i misèries amb què l'escriptor ha de conviure.

En conjunt, la prosa d'aquests tretze contes és àgil, viva, directa. Les situacions són presentades de forma clara i concisa, amb un mínim de recursos i d'espai, igual que els personatges. El que compta, aquí, és sobretot la situació plantejada, l'acció, que és desenvolupada sense

falses giragoneses i que sempre acostuma a tenir un final sorpresiu, inesperat. Els contes de Vallverdú no són mai un camp d'experimentació literària. Són, en aquest sentit, clàssics. Volen contar una història, simplement, i ens volen atrapar com a lectors per fer-nos gaudir de la ficció i per a donar-nos, des de la ficció, una illa de reflexió sobre la nostra realitat i la nostra condició. Tot un plaer.

Xavier MACIÀ
Juliol, 2008